

УДК 355.48

БАХТІН А.М., Миколаївський державний університет імені В.О. Сухомлинського

Бахтін Анатолій Михайлович (1956 р.н.). Закінчив військову академію ім. М.В. Фрунзе. Полковник, завідувач кафедри військової підготовки МДУ ім. В.О. Сухомлинського, кандидат історичних наук, доцент. Коло наукових інтересів: *історія України, військова історія.*

ВІЙНИ ШОСТОГО ПОКОЛІННЯ

У статті аналізується діяльність України по проведенню воєнної реформи. Висвітлюються баталії війн шостого покоління. Додаються висновки, яким шляхом йде Україна по реформуванню Збройних сил.

In the article activity of Ukraine is analysed on the leadthrough of military reform. The battles of wars of sixth generation light up. Conclusions to which Ukraine goes a way on reformation of Military Powers are added.

Відповідно до Закону України “Про організацію оборонного планування” в державі запроваджена система оборонного планування.

Результатом проведення оборонного огляду став Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року, який визначив основні напрями розвитку та обрис Збройних сил України зразка 2015 року.

Аналіз сучасного стану Збройних сил України ввійшов у структуру Державної програми, який, внаслідок їх невідповідності економічним можливостям держави та вкрай обмеженого фінансування, продовжує погіршуватися та характеризується низьким рівнем готовності військ (сил) до виконання завдань за призначенням [1].

Системні негаразди в оборонному будівництві призвели до того, що Україна сьогодні не має Збройних сил, здатних гарантовано захистити країну власними силами від збройного нападу держави-агресора [2].

Тому і встає питання та необхідність проведення тотального переозброєння армії.

Таким чином, необхідним є проведення досліджень щодо розробки нових підходів з удосконалення оборонної політики України. У майбутньому не можна виключати можливість появи збройних конфліктів та кризових ситуацій навколо України, які можуть перерости у прикордонні збройні конфлікти.

Як відомо, тип війни змінюється з появою нової загальноекономічної формації, тобто способу виробництва, товарно-грошових відносин. Так змінились чотири типи війни.

Починаючи, приблизно з 2010 року, розпочнеться перехід від енергетичної епохи до

інформаційної. Вона стане основою не тільки всіх сфер життєдіяльності на Землі, але й основою війн майбутнього.

Сім найбільш високорозвинених країн світу (США, Канада, Великобританія, Німеччина, Франція, Японія, Китай) вже з 2020-2030 рр. надійно увійдуть у цю стадію розвитку і віддаляться від інших країн на десятки років.

Поява ядерної зброї різного призначення стала базою війн п'ятого покоління. На даний час воєнна теорія розробляє та досліджує, а воєнна практика інтенсивно перевіряє концепції війн шостого покоління, до яких деякі найбільш розвинені країни будуть готові вже на рубежі 2007-2010 рр. У цих війнах вирішальна роль відводиться невеликій кількості сухопутних військ, не ядерній, а високоточній звичайній ударній і оборонній зброї та зброї, яка створена за новими фізичними принципами. Баталії війн шостого покоління будуть кардинально відрізнятися від попередніх ще й тим, що вся міць агресора функціонально направлена лише на безпосереднє ураження об'єктів економіки противника. При цьому будуть наноситись найміцніші удари не пілотною високоточною зброєю різноманітного базування.

Головна ціль війни шостого покоління – розгром економічного потенціалу противника, зміна політичного режиму.

Усе вищесказане вже зараз відбувається на наших очах. Перший приклад тому, який можна привести – це війна 1991 року в Персидській затоці. Після 38 днів ведення повітряно-космічної наступальної операції Ірак, достатньо добре підготовлений до війни четвертого покоління, практично капітулював. Тому що, вирішальними

були 300 крилатих ракет повітряного і морського базування (КРПБ і КРМБ) “Томахок” США.

Ще більше вражає війна НАТО проти Югославії. Наземне угруповання альянсу, розгорнутого в Албанії і на території Македонії – 26,6 тис. чоловік, було у 20 разів меншим за чисельністю, ніж у війні з Іраком. Проте за 78 діб повітряно-морської наступальної операції авіація НАТО здійснила 35 тис. бойових вильотів, випустивши більше, ніж 1000 КРПБ і КРМБ. Крім того, з бомбардувальників В-2А вперше були застосовані керовані авіабомби GDM з наведенням по сигналах космічної навігаційної системи (КНС) НАВСТАР та інших новітніх систем озброєння і бойового забезпечення. У результаті вся інфраструктура економіки Югославії опинилась розваленою, матеріальні збитки склали біля 100 млрд. доларів США, відкрите питання і про зміну політичного режиму в Югославії [3].

Розглянемо, як же проходить підготовка до війн шостого покоління.

Підготовлена раніше 1998 року Об'єднаним комітетом начальників штабів повітряних сил (ПС) США “Єдина перспектива – 2010” представляє собою чітку стратегічну концепцію ведення війн шостого покоління. Дії НАТО проти Югославії наочно підтверджують, як у реальних бойових умовах перевіряються варіанти цієї концепції. Ставка тут робиться не на живу силу, а на бойову систему стратегічного масштабу, яка включає достатню кількість високоточних інформаційних ударних та оборонних сил і засобів високоточної зброї (ВТЗ), які масово й безперервно діючи на державні об'єкти економіки, військові об'єкти і системи управління противника у короткий час позбавляють його можливості наносити відповідні удари і організовано оборонятися.

Другим важливим елементом протиборства у концепції, яка розглядається США, є всеоб'ємна оборона й захист. Вона включає систему повітряно-космічної (протиповітряної, протикосмічної, протиракетної) оборони системи державної економіки, міст та окремих цивільних і воєнних об'єктів та території всіх штатів США.

Третім елементом концепції є всебічне й неперервне забезпечення воєнних дій протягом заданого періоду часу, четвертим елементом – система управління усіма видами і способами воєнних дій та інформаційного протиборства.

Покращується збір і аналіз розвідувальних даних, застосовуються сучасні методи обробки інформації, навігації, управління і контролю.

Воєнне керівництво США називає цю концепцію “Всеохоплююче панування”. Вона повністю відображає курс держави на набуття спроможності на рубежі 2010 року вести війни нового покоління.

Аналогічно, згідно зі своїми національними особливостями, інтенсивну підготовку до

майбутньої боротьби здійснюють також і такі країни: Франція, Китай, Тайвань, Туреччина, Ізраїль, Японія, а також ряд інших країн НАТО.

А що ж Україна? Україна йде своїм шляхом, але цей шлях із-за економічних труднощів, поки що не пов'язаний навіть з перехідним періодом на шляху побудови принципово нових озброєних сил. Реформуються старі ПС, які придатні лише для вирішення задач минулого типу війни.

Зараз вже видно, що військове будівництво в ряді держав, які створились після розпаду СРСР, завзято, класичним шляхом йде до війни попереднього, четвертого покоління.

Прийнята концепція оборони й будівництва повітряних ЗСУ, говориться в статті 1, Україна поступово з урахуванням всіх факторів національної безпеки) буде реалізовувати намір по отриманню в майбутньому статусу нейтральної, без'ядерної держави, яка не бере участі у воєнних блоках і яка дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виготовляти і не купувати ядерної зброї.

Ст. 3 говорить: розгортання на території України сил колективної стратегічної оборони визначає ступінь її участі в розробці стратегії загальної воєнної доктрини Союзу держав та здійснення контролю за використанням людських і фінансових ресурсів, які виділяються в установленому порядку [4].

Ми визначили курс на поступовий перехід до професійної армії, на введення в Збройних силах України (ЗСУ) інституту сержантів (перехід планується поступово до 2010 р.). Тому згідно з розробленою концепцією реформування органів управління ЗСУ, управлінська діяльність буде поділена на 2 чітко виражених напрямки: адміністративний та оперативний, як це вже зроблено в більшості країн світу.

Що стосується озброєння і воєнної техніки, то очевидно, що при нинішньому становищі економіки держави, реальних умовах фінансування оборони, нам слід зосередити зусилля на модернізації озброєння, яке вже існує, на продовженні строку його експлуатації, не залишаючи без уваги перспективні розробки [5].

Розглянемо замовлення озброєнь Україною в перспективі:

- танки Т-64БМ – 400 одиниць: початок постачання – 2004 рік, завершення – 2015 рік;
- БТР-70 – 1162 одиниці: завершення постачання – 2015 рік;
- бомбардувальники СУ-24 – 4 одиниці: 2000-2015 рік;
- штурмовики СУ-25; винищувачі МИГ-29 – 120 одиниць: 2001-2015 роки;
- транспортна авіація АН-70 – 65 одиниць: 2003 (2 од.) – 2015 роки;
- ракетні фрегати; ракетні корвети; тральщики – 18 одиниць – 2015 роки [6].

Згідно з програмою буде проводитись незначне скорочення чисельності особового складу військ “Європейська модель” – 260 тис. на

даному етапі. Надалі, до 2011 року планується 143-147 тис. Основу складуть офіцерський і сержантський корпус. До 2010 року перейти на професійну армію: 30 % – 2005 р., 100 % – 2010 р. [7].

Під час оптимізації чисельності ЗСУ будуть враховуватись такі моменти.

По-перше, скорочення особового складу пов'язується з переоснащенням і переходом військ на сучасні зразки озброєння і воєнної техніки.

По-друге, з урахуванням позаблокового статусу України, кількісний склад ЗС встановлюється з урахуванням виконання задач по надійній підтримці національних інтересів українського народу і відповідно до загальноєвропейських показників.

У цілому сьогодні є пропозиції щодо необхідності скорочення сухопутних військ і повітряних сил України.

Кардинальних змін зазнає система загального забезпечення військ, яка буде здійснюватись виключно за територіальними принципами. Утім, буде досягнута уніфікація і скорочення структур, забезпечення інтеграції ресурсів, сил і засобів, їх комплексне використання.

Яким же буде хід війни нового покоління?

Війна майбутнього, якщо порівнювати з четвертим етапом, буде мати новий зміст. Жива сила противника взагалі може не підлягати ударам. Замість цього по визначених об'єктах економіки і всім цінностям противника будуть наноситись багаточисельні масовані високоточні вогневі удари в межах всієї глибини території його країни. Завдяки цьому відпаде необхідність окупувати територію противника, який втратив економіку. Політичний устрій противника зруйнується сам по собі, прикладом є Ірак.

Таким чином, головні стратегічні та політичні цілі війни нового покоління досягаються завдяки застосуванню звичайної ВТЗ, а не ядерної. Це дозволяє стверджувати, що ядерна зброя, а разом з нею і війни п'ятого покоління вже в перше десятиліття нової ери почнуть відходити у минуле.

Ядерна зброя буде все менше впливати на досягнення політичних і стратегічних цілей. Їй на зміну прийде інша, більш ефективна зброя, яка застосовується без проблем і не має негативних екологічних наслідків. Україна своєчасно зробила важливий крок у структурній перебудові Збройних сил. Це розформування у 2004 році 43 ракетної армії. Цим Україна продемонструвала світовій спільноті обов'язковість у дотриманні міжнародних зобов'язань з без'ядерного статусу держави.

За можливістю ураження звичайна ВТЗ буде аналогічна ядерній, а за гнучкістю застосування перевершить її.

Нова зброя потребує серйозного навігаційного забезпечення. На базі штучних супут-

ників Землі вже створені радіонавігаційні системи. Вони пройшли апробацію в останніх воєнних конфліктах та Близькому Сході і в Югославії. Зараз, наприклад, радіонавігація дозволяє забезпечити КНС російська ГЛОНАСС й американська НАВСТАР.

Американська КНС вже пройшла випробування в умовах бойових дій як система управління високоточними засобами ураження. Її приймальники вмонтовані у дуже сучасні високоточні крилаті ракети повітряного і морського базування. У цілому точність стрільби всього ракетного озброєння в період 2010-2015 рр. зросте не менш, як в 30 разів [8].

Екстенсивні методи ведення війни себе вичерпали і ВТЗ призводить до кардинальної зміни не тільки зброї, але й стратегії в цілому.

Особливості бойового застосування ВТЗ обумовлюють необхідність інтеграції різних засобів озброєної боротьби в єдині системи високоточної зброї – розвідувально-ударних комплексів (ВТЗ-РУК). Ці комплекси будуть представляти собою сукупність функціональних взаємопов'язаних засобів розвідки, програмного забезпечення, управління, доставки і ураження.

У 2001 році в США з'явився новий проект комп'ютеризованих кораблів-носіїв великої кількості високоточних крилатих ракет типу "Томахок" (500 пускових установок з ракетами вертикального пуску і ще 3 б/к в трюмах) з 2005 року їх замінили на нове покоління ракет "Фастхок", які мають більш високу дальність стрільби і точність влучення в ціль.

Таким чином, у готовності до пуску будуть знаходитись 6 тисяч високоточних крилатих ракет.

Прогноз-аналіз дозволяє передбачити, що до 2020 року кількість кораблів даного проекту може скласти не менше 70 одиниць, а до 2030 року – 100 одиниць. Вони будуть мати на борту до 200 тисяч високоточних крилатих ракет. Це і є головна зброя війни XXI століття. Збройні сили України, які мали далекі від БТЗ зразки колишнього СРСР, не здатні вести війни 6-го покоління, головна проблема – неналежне фінансування Збройних сил. Наприклад: 2003 р. – потреба – 8960,1, визначено державним бюджетом – 4448,4; реальне фінансування – 4167,3; 2004 р. – 10125,6; 5503,9; 5158,8; 2005 р. – 14000,5; 5925,7; 6058,1 млн. грн.

У той же час, аналізуючи війни п'ятого і шостого покоління, Україна дуже мало приділяє уваги стрілковій зброї.

Між тим, солдат – це людина зі зброєю. Те, що без стрілкової зброї ніяк не обійтись, ще раз підкреслили останні події на Північному Кавказі, де навіть в умовах масованого застосування авіації та артилерії вирішальну роль грали найближчі контакти в боях.

Здатність наших наземних військ надати опір сучасним арміям, при необхідності, викликає сумнів, так як українські солдати озброєні

автоматами АК-74 та ручними кулеметами РПК-74 створеними під патрон 5,45 × 39 мм, які практично не придатні для протиборства з військами, які оснащені армійськими бронежилетами вищого ступеню захисту, і тому переозброєння армії на початку 70-х років на малопотужні автомати і кулемети під “мухобійні” патрони 5,45 × 39 взагалі не можна пояснити, оскільки паралельно з ним у війнах НАТО і США широко застосовувались бронежилети та бронешоломи. Інакше кажучи, бронювання піхотинців “у них” і зниження міцності стрілкової зброї (тобто фактичне роззброєння) “у нас” йшло практично одночасно.

Нагадаю, що саме поява на Заході бронежилетів і бронешоломів стала можливою після винаходу в США на початку 70-х років синтетичного волокна “келар”, яке перевищує по міцності збройну ствольну сталь у 5 разів. Бронежилети, створені на основі цього волокна і посилені керамічними елементами, сьогодні можуть захистити солдата навіть від кулі гвинтівки.

Захисне спорядження безперервно удосконалюється, і як наслідок – постійно зростають вимоги до ручної стрілкової зброї, яка повинна бути здатна роззброїти будь-якого “броньованого піхотинця” на відстані декількох сотень метрів.

На жаль, наші малопотужні АК-74 не дозволяють боротися з піхотинцями ведучих воєнних держав світу, в яких існують бронежилети вищих 4, 5 і 6 класів захисту, що є невід’ємною частиною екіпірування.

Україні буде тяжко протиставити що-небудь американській стрілковій зброї, яка вже сьогодні значно ефективніша за нашу і має тенденцію в подальшому покращуватись. І мова йде не тільки про американську гвинтівку M16A1 під патрон 5,56 × 45 (до речі, він набагато потужніший, ніж наш 5,45 × 39), але і про більш потужну зброю під патрон 7,62 × 51 (так званий патрон НАТО),

який має практично кожна країна НАТО – наприклад G-3-A3 в Німеччині, AR-10 в США; чекає свого часу ще більш серйозна стрілкова зброя під потужний патрон 7,62 × 51, а переозброєння на нього піхотинців може бути проведено дуже швидко і оперативно, за короткий час.

Підкреслимо, що патрон НАТО 7,62 × 51 по масі кулі і по дальності енергії перевершує наш основний патрон 5,45 × 39 більше, ніж у 3 рази [9].

Нашій країні переозброюватись немає на що. Вперше за останнє десятиріччя наша армія у випадку агресії може опинитися у тому ж жалюгідному становищі, у якому були російські війська під час Кримської війни, коли їх малопотужна зброя практично не завдавала шкоди противнику, який безпощадно розстрілював наших солдат з відстані.

Тому слід визнати, що серед багатьох причин, які привели нас до сьогоденішнього невтішного становища, є певна “заслуга” тих, хто своїми невмілими та непомірними вихваланнями перетворили автомат Калашникова на “ікону” і готові сьогодні з піною у рота доводити, що кращого за цей автомат взагалі нічого в світі не може бути.

Уроки воєнної історії наголошують: якщо намітилась перевага противника, її треба ліквідувати. Тому і піднімається питання про стрілкову зброю (розгромити противника можна тільки в ході наступу). Оборона – це змушений вид бойових дій, який застосовується тимчасово для підготовки наступу. А для наступальних та оборонних дій необхідні сухопутні війська, які добре захищені та озброєні.

І якщо говорити про ВТЗ, ми знаємо, що її треба створювати, використовуючи сучасні технології. Нашій державі необхідно визначити головну стратегічну мету – позаблокова держава [10]; НАТО, так це Європейський Союз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна програма розвитку Збройних сил України на 2006-2011 роки (основні положення). – К., 2005. – С. 2-3.
2. Актуальні питання оборонної політики України в контексті нового бачення способів ведення війн і міжнародного тероризму: Науково-інформаційний збірник. – К., 2006. – Вип. 30. – С. 7-8.
3. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини ХХ століття. – К.: Тов-во “Знання”, 2006. – С. 291-293.
4. Указ Президента України “Про воєнну доктрину України” № 648 від 15 червня 2004 р.
5. Біла книга – 2005 (Оборонна політика України). – К.: Заповіт, 2006. – С. 61-66.
6. Актуальні питання оборонної політики України в контексті нового бачення способів ведення війн і міжнародного тероризму. (Науково-інформаційний збірник). – К., 2006. – Вип. 30. – С. 41.
7. Біла книга – 2005 (Оборонна політика України). – К.: Заповіт, 2006. – С. 12-14.
8. Кульчицький С.В., Віднянський С.В., Дмитренко М.Ф., Гурій О.І. Локальні війни сучасності. – К.: НАНУ; Інститут історії України; НАОУ, 2004. – С. 18-30.
9. Пальчик М.М., Лобко М.М. Досвід бойового застосування військ зброї і військової техніки в локальних війнах і збройних конфліктах. – К.: НАОУ, 2001. – С. 116.
10. Конституція України. – К.: Право, 1996. – С. 6-7.

Надійшла до редколегії 27.03.2008 р.